

A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME TELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES

A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes
beszéde
a Roma Holokauszt Emléknapi alkalmából

2021. augusztus 2.

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Emlékezők!

Köszönöm Önöknek a megtisztelő fővédnöki felkérést, bár rendkívüli feladatot bíztak rám ezzel. Nehéz szívvel állok Önök előtt most, amikor a roma holokauszt nemzetközi emléknapi alkalmából fél millió európai, köztük több tízezer magyar roma áldozat előtt tisztelgünk.

„Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek?” E szavakkal kezdődik Thomas Mann monumentális és lenyűgöző regénye a József és testvérei. Közhelynek számít, de igaz: nehéz eligazodnunk a jelenben a múlt ismerete nélkül – legyen az akár saját személyes múltunk, illetve családjunk, közösségünk, vagy akár az egész emberiség múltja – és még nehezebb olyan jövőt alkotnunk, amelyben elkerülhetjük a múltban már elkövetett hibákat.

De tudjuk jól saját életünkből: sem emlékezni, sem emlékeztetni nem könnyű, amikor az csak fájdalmat és szenvedést jelent. Miért és hogyan kell, illetve hogyan kellene mégis megtennünk ezt egy olyan megdöbbentő és felfoghatatlan esemény, mint a holokauszt esetén?

Mégis emlékeznünk és emlékeztetnünk kell!

Egyrészt mert a borzalmak túlélői sajnos egyre kevesebben vannak már köztünk. Nem mesélhetnek többet, nem válaszolhatnak a kérdéseinkre és nem ölelhetjük el tőlük a fájdalmaikat. Értük emlékeznünk és emlékeztetünk.

Másrészt mert a borzalmaknak ma már semmilyen formában nem kellene létezniük. Azok, akik ma szorongás nélkül élhetik az életüket és vállalhatják identitásukat Európában, felelősséggel tartoznak azokért is, akik nemzetiségi származásuk, vagyoni helyzetük, fizikai tulajdonságaik vagy más identitásuk miatt továbbra is megvetettként, kirekesztettként és üldözöttként élnek. Értük is emlékeznünk és emlékeztetünk.

Harmadrészt pedig a jövőnkért emlékeznünk és emlékeztetünk: nem engedhetjük meg hogy gyilkos eszmék, politikai ideológiák vagy a tájékozatlanság ismét elragadják emberektől a döntési lehetőséget saját életük alakításáról, majd szabadságukat, méltóságukat és végül életüket is.

Ehhez a hihetetlen hármass felelősséghez pedig egyetlen eszközünk van: **a szavaink, amelyek súlyos következményekkel járhatnak, és végzetes eseményekhez vezethetnek.**

Az emberi közösségekben ősidők óta minden együttműködés, vállalkozás, eszme és társadalmi folyamat a gondolatokat világra hozó szavakkal kezdődött. Minden jó és minden rossz, így a holokauszthoz vezető út is szavakkal kezdődött. Gúnnyal, viccekkel, előítéletes megjegyzésekkel, általánosításokkal és azokkal a tiltásokkal, amelyek már túlmentek a szavakon, és már nem csak az érintettek szubjektív érzetét érintették: tilos a belépés, tilos a munkavállalás, tilos a házasság, tilos a terület elhagyása. Európa több országában a romák már az 1920-as években gyűlöletbeszéddel, diszkriminatív rendelkezésekkel és zaklató rendőrségi intézkedésekkel szembesültek.

Egy évtized múltán Németországban már a deportálásukra, a teljes jogfosztásukra is sor került. Az 1940-es években pedig a Harmadik Birodalom roma lakossága a zsidóságéhoz hasonlóan embertelen megaláztatást és méltánytalanságokat volt kénytelen elviselni, elszenvedni. Magyarországon viszonylag korán születtek cigányellenes rendelkezések. 1938-ban már a romák, mint népcsoport megbízhatatlanná nyilvánításáról rendelkeztek, és utasították a rendőri hatóságokat, hogy ha kell, szigorúan lépjenek fel ellenük. 1944-ben legalább harminc gettót és munkatábort hoztak létre, ahol több tízezer romát dolgoztattak embertelen körülmények között. Kisebb roma csoportok már 1944 tavaszán német megsemmisítő táborokba kerültek, augusztusban pedig cigány munkaszolgálatos századokat állítottak fel. Több településen tömeggyilkosságokra került sor, így például Dobozon, Várpalotán, Lajoskomáromban vagy Lengyelben. A fajüldözés összességében több százezer cigány származású embert, a magyarországi roma közösségek csaknem harmadát közvetlenül érintette.

A szavak először ölték, később pedig a hiányuk vált végzetessé: egy egész generáció elől hallgatták el az események tényét, majd bagatellizálták annak horderejét az 1950-es évektől közel 1990-ig. Olyan bátor és elkötelezett szakembereknek köszönhetjük a mai tudásunkat, mint Choli-Daróczi József, Daróczi Ágnes, Bársony János, Bernáth Gábor, Brassói Vivien, Varga Ágota. A roma történelem és különösen a holokauszt kutatása és oktatása ma is, továbbra is kihívás, befejezetlen feladat, amelyet csak az állam támogatásával, a civil szervezetek és a szakemberek együttműködésével lehet megfelelő színvonalon biztosítani.

Ma már újból vannak szavaink, beszélünk és emlékezünk. De úgy tűnik, nem vagyunk elég hangosak, és nem mindig találjuk a megfelelő szavakat. Európa több országában napjainkban is szemtanúi lehetünk különböző neonáci, újfasiszta és paramilitáris csoportok cigányellenes megnyilvánulásainak, sőt támadásainak, amelyek sokszor halálos áldozatot is követeltek. Napra pontosan hatvanöt évvel az auschwitz-birkenai tragédia után 2009. augusztus 3-án hajnalán kislétai házában sörétes puskával agyonlőtték Balog Máriát, és súlyosan megsebesítették akkor tizenhárom éves lányát. A rasszista indítékkal elkövetett, romagyilkosság-sorozatként elhíresült támadások részeként a bűnözők két év alatt összesen kilenc alkalommal követtek el fegyverekkel és Molotov-koktélokkal cigányok elleni merényletet, és összesen hat ember életét oltották ki.

Hangosnak kell lennünk akkor is, ha a jelen egzisztenciális kihívásairól beszélünk. A romákat sújtó hátrányos megkülönböztetést, szociális, munkaerő-piaci, oktatási, lakhatási vagy akár egészségügyi problémáikat azonban nem érthetjük meg, és így nem is kezelhetjük eredményesen anélkül, hogy ismernénk e problémák múltbeli gyökereit és nem számolunk az aktuális társadalmi helyzettel.

Ahogy akkor szavakkal kezdődött a borzalom, napjainkban szavakkal kezdhetjük meg a **változást** is.

Vegyük észre és lépünk fel a gyűlöletbeszéd és a diszkrimináció valamennyi formájával szemben!

Segítsünk a gyermekeinknek is ebben: meggyőződésem, hogy a társadalom egészséges védekező mechanizmusa csak akkor alakulhat ki a káros tendenciákkal szemben, ha az ifjúságot már kiskorától kezdve hiteles történelmi és társadalmi ismeretekkel, széles látókörrel és megfelelő kritikus szemlélettel vértessük fel annak érdekében, **hogy felismerjék a kirekesztő és gyűlöletkeltő szándékot, és fellépjenek azzal szemben.**

Arra biztatok mindenkit, hogy **tanuljunk a múltból**, próbáljunk **helyesen élni** és a **legjobbat adjuk tovább** a gyermekeinknek.

A nagy sikerek mögött legtöbbször ott egy közösség is, amely nem pusztán a tagjainak számszerű összessége, hanem azonos irányba mutató önmozgással, közös célba vetett hittel rendelkezik és közös fellépéssel tud csak eredményt elérni. Az együttműködés és az együttgondolkodás tehát ma az egyetlen út, ami az igazi szabadsághoz és az emberi méltóság védelméhez vezet.